

44 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL. CAP. III.

ante tempus commoditate pecuniae mutuatæ, onus est, et illud imponere est usura. Concedit tamen Az. l. c. posse exigi sub initio lucrum conventum in alia specie: sed recte hoc etiam reprobat Conc. l. c. quia privare mutuatarium illa re ante tempus, etiam onus est.

771. — Quæstio II. An possis exigere lucrum cessans ob mutuum pecuniae destinatae ad negotiandum, si aliam pecuniam habetas non destinata quam tamen negotiationi substituere posses? Et quidem, si illam aliam pecuniam reservasses ad usum familiæ, nimurum ad familiam alendam, filias dotandas, senectutem solandam, vel ne tuum statum periculo exponas, tunc licite exiges lucrum cessans, quia non teneris ratione mutui tuam prouidentiam negliger. Ita Less. l. 2. c. 20. n. 87. cum Nao. et Salm. c. 3. n. 86. ut certum suppont. Sed dubium est, quid si sine tali incommodo posses aliam pecuniam suppōnere? Negant probabiliter ali tunc posse aliquid exigere, quia tunc tibi non cessat lucrum ex causa mutui. Sed Less. l. c. Pal. D. 4. p. 15. n. 7. Tamb. l. 9. tr. 1. c. 3. §. 4. n. 2. Spor. de 7. Pr. c. 4. n. 44. cum Molin. Laym. et Lugo. Croix l. 3. p. 2. n. 85. item Val. Trull. Vill. (et meritò probabile putant Salm. ibid.) affirmant, posito quod statueris illam solam pecuniam negotiationi et periculo exponere, licet posse petere lucrum cessans, quia verè mutatio est causa ut tibi cesseret lucrum speratum ex illa pecunia; nec teneris in gratiam mutuarii pecuniam non destinata negotiationi exponere. Hoc tamen non admittetur, nisi, cum mutuum das, verè habeas animum pecuniam illam reservatam negotiationi non substituere.

772. — Quæstio III. Utrum, si pecuniam non destinaveris absolutè ad negotium, ut si dicas: *vellem negotiari, nisi multi peterent mutuum, tunc possis exigere interesse?* Less. l. 2. c. 20. n. 90. dicit probabile esse, quod possis, nam etsi ob multitudinem mutuum accipientium nulla mutatio sit causa de se, sed omnes simul sint causa lucri cessantis; attamen verum est quod tu, ut isti mutues, jam de facto lucro privaris, et ex alia parte mutuarii in hoc non putant injuriam sibi fieri. Et idem sentiunt Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 8. Tamb. l. 9. c. 3. §. 4. n. 4. Spor. de 7. Pr. c. 4. n. 44. Sed dices: iste usuram committit, quia efficaciter vult lucrari ex mutuo, et inefficaciter ex negotiatione. At responderi potest: iste quamvis habeat voluntatem inefficacem negotiandi, vult tamen efficaciter justè lucrari, et quia jam potest justè lucrari ex negotiatione, ideo justè lucratur ex mutuo, cum mutuum sit huic vera et efficax causa ut lucrum ex negotiatione ipsi cesseret. Recte vero advertit Less. n. 95. non facile hoc admittendum ob periculum palliandi usuras; nam (ut notat Bus. hic cum Tol.), ut quis ab usuræ labore sit immunis, malle debet lucrari negotiando, quam mutuando: et mutuare debet tantum in gratiam mutuarii.

773. — Quæstio IV. Utrum, si quis bona fide ineat contractum usurarium, et lucrum exigit, re postea cognita, possit illud

retinere, si verè poterat contrahere ex justo aliquo titulo, nempe ratione periculi, lucri cessantis, etc.? *Prima sententia* affirmat, quia quisquis bona fide contrahit, semper intendit contrahere modo licto, quo potest. Ideo enim hoc tali modo contraxit, quia licitum putavit: quare virtualiter intendit contrahere quocumque licto modo, quo contractus honestari poterat. Ita Lugo Disp. 25. sect. 9. et Sa. Dian. Tanner. ap. Salm. c. 3. n. 38. et Tamb. l. 8 c. 8. §. 3. n. 21. *Secunda* tamen verior sententia, quam tenet Salm. c. 3. n. 39. Less. c. 20. n. 104. Conc. tom. 7. p. 465. *Contín.* Tourn. tom. 1. p. 515. negat posse eo casu mutuarem lucrum perceptum retinere. *Ratio*, quia minimè dici potest ipsum voluntatem virtualem sive implicitam habuisse, cum non de alio contractu quam de usurario cogitaverit. Eo casu tantum habuisse voluntatem interpretativam, quæ non sufficit ad contrahendum, ut diximus supra n. 769. v. *Sed.* Nec obstat dicere, quod mutuator iste potest retinere lucrum, tanquam possessor bonæ fidei, qui tenetur tantum ad id in quo factus est ditor; nequit autem dici ditor factus ille, cui ratione mutui cessavit lucrum, quod justè percipere poterat. Nam respondet, quod ad justè exigendum in mutuo aliquid ultra sortem, omnino requiritur, ut mutuarius de justo titulo moneatur, ut diximus supra l. c. n. 769. v. *Sed.* Aut saltem, ut tam mutuator, quam mutuarius expressè vel implicitè consentiant in titulum justum, saltem explicitè intententes contrahere omni meliori modo quo possunt: quod è converso sat probabiliter sufficit ad exigendum id quod licetè exigi poterat ex illo justo titulo, quamvis non expresso; ut dicunt Croix. l. 3. p. 2. n. 924. et Salm. Tourn. l. c. probabile putat Less. n. 105. Cæterum SS. noster Pontifer Bened. XIV in sua Bulla de Usuris (vide in initio Tom. IX. Epist. Encycl.) ubi postquam dixit n. III. « Per hæc autem nequaquam negatur, » posse quandoque una cum mutui contractu quosdam alios (ut » aiant) titulos, eosdemque ipsimet universim naturæ mutui » minimè intrinsecos, forte concurrere, ex quibus justa omnino » legitimaque causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex » mutuo debitum ritè exigendi. » Deinde ad significandum quales sint tituli justi aliquid exigendi ex mutuo, statim sic subdit: « Neque item negatur posse multoties pecuniam ab unoquoque » suam, per alios diversæ prorsus naturæ à mutui natura con- » tractus recte collocari et impendi, sive ad proventus sibi annuos » conquirendos, sive ad licitam mercaturam exercendam, honeste » taque indidem lucra percipienda. » Tandem ait n. V. falsum esse quod semper et ubique præsto sint justi tituli, vel contractus, unde sic monet: « Quisquis igitur suæ conscientiæ consultum » velit, inquirere prius diligenter oportet, verè ne cum mutuo » justus alias titulus, vere ne justus alter à mutuo contractus » occurrat, quorum beneficio, quod querit lucrum, omnis labis » expers et immune reddatur. » Postea sapienter sic instruit: » Qui ab omni usuræ labore se immunes et integros præstare » volunt... admonendi sunt, ut contractum instituendum antea

» declarant, et conditions inserendas explicit, et quem fructum
» ex eadem pecunia postulent. » Et hic sedulò animadvertisendum
est id de quo in eadem Bulla Pontifex monet Confessarios : « Ab
» extremis longè se abstineat; etenim aliqui tanta severitate de
» iis rebus judicant, ut quanlibet utilitatem ex pecunia desump-
» tam accusent tanquam illicitam, et cum usura conjunctam.
» Contra verò nonnulli indulgentes adeo sunt, ut quodcumque
» emolummentum ab usuræ turpitudine liberum existent. Suis
» privatis opinionebus ne nimis adhaerent, sed priusquam res-
» ponsum reddant, plures Scriptores examinent, qui magis inter
» ceteros prædicantur. Deinde eas partes suscipiant, quas tum
» ratione, tum auctoritate planè confirmatas intelligent. Quod
» si disputatio insurgat, dum contractus aliquis in examen addu-
» citur, nullæ omnino contumeliae in eos configantur, qui con-
» trariam sequuntur; neque illam gravibus censuris notandam
» assent, si præsertim ratione, et præstantium Virorum tes-
» timoniis minimè careat. » Hoc ut adverterent, cuperem, qui
in Scriptores non humiliis notæ non dubitant plurimis conviciis
sæpius insultare, eo quod eorum sententiæ contradicunt.

774. — Quæstio V. Quænam pacta lícite apponi possint in
mutuo? Præ omnibus in hoc attendenda est generalis illa regula
tradita à S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. quod omne onus pretio æstimabile
impositum in mutuo, tanquam debitum ex justitia, vera
sit usura. Secus, si exigatur res, quæ pecunia non mensuratur, ut
benevolentia, amicitia, et similia: ita S. Doctor. Item certum
est, nec etiam esse usuram exigere ex mutuo rem alias ex justitia
jam debitam; hinc lícite in mutuo potest exigi, ut alter cesseret à
vindicta privata, à vexatione injusta, etc. secundum dicta de
Simon. ex n. 98. Ita Less. I. 2. c. 20. n. 57. Salm. c. 3. n. 54. cum
Pal. Trull. Caj. etc.

775. — Sed dubitatur I. an in mutuo possit apponi pactum
Legis Commissorice, (V. Not. XXIX, p. 362.) scilicet quod non
facta solutione pro certo tempore, pignus acquiratur à mutuante?
Communiter negant DD. Pal. Nao. Bon. etc. cum Salm. n. 47.
nisi pignus non valeat pluris quam sors, vel nisi sit pactum (certè
licitum) ut si tali tempore non fiat solutio, vendatur pignus, et
de pretio mutuans retineat tantum suam sortem. Utrum autem
valeat pactum, ut in poena non impletæ solutionis amittatur
pignus, etsi pluris valeat? Negant Vasq. Pal. et Coo. Sed proba-
biliter affirmatur cum Bon. Trull. Azor. Reg. etc. ap. Salm. n. 48,
juxta dicta n. 766. ubi poena conventionalis licita jam fuit probata.

776. — Notandum est autem, quod, si mutuator accipiat loco
pignoris rem fructiferam, tenetur fructus ejus in sortem com-
mutare; et ideo pactum, quo creditor uti possit pignore, ejusque
fructibus frui, donec debitum solvatur, dictum *Antichriseos* (vulgò
Contratto à godere,) communiter rejicitur de se, præciso alio
titulo, tanquam usurarium: et certum cum S. Th. 2. 2. q. 78.
n. 2. et communi, contra Dianam; quia, cùm res adhuc remaneat
in dominio mutuatarii, illi soli fructificat, ex c. 1 et 2. de Usuris.

Imò tenetur mutuator reddere fructus illos, quos sua culpa ne-
glecti colligere. Vide Salm. c. 3. n. 46.

Excipitur tamen pignus pro dote promissa datum, cuius fructus
non computantur in dotem, ad onera Matrimonii sustinenda, ut
Conc. p. 467. n. 6. et Petroc. p. 389. q. 7. ex c. Salubriter, de
Usuris, ubi dicitur: « Generum ad fructus possessionem, quæ
» sibi à Socero sunt pro numerata dote pignori obligatae, in sor-
» tem computandos, non esse obligandum. » Et hoc currit, etiamsi
fructus pignoris onera Matrimonii excedant, quando pignus con-
ceditur absolutè, et tempore, quo dos constituitur. Secus tamen,
si detur tantum in dotis securitatem aut dote jam constituta; secus
item, si gener onera Matrimonii non substineat. Vide Salm. c. 3.
ex n. 40.

777. — Dubitatur 2. an possit in pactum deduci, ut reddantur
à mutuario, quæ ab eo sunt debita, non ex justitia, sed ex ca-
ritate, aut Religione; nempe ut Medicus medeat, si alius non
est: Advocatus patrocinet: Dives succurrat in necessitate
gravi; item, ut qui vovit eleemosynam, eam præstet; ut Missam
præceptam audiat etc.? Azorius 3. p. 1. 5. c. 7. q. 15. Bonac. D. 3.
qu. 3. n. 7. item Cooarr. Salas, Trull. Reg. etc. apud Salm. c. 3.
n. 55. negant id posse fieri sine labore usuræ, quia pactum addit
onus justitiæ, quod prius non aderat, et hanc tenet Vida prop. 42
Innoc. XI. n. 15. dicens omne pactum, novum onus imponens
mutuario, usurarium esse. Contradicunt tamen Lugo, d. 25.
sect. 5. n. 49. Less. I. 2. c. 20. d. 8. Concina tom. 7. p. 468. n. 2.
Tourn. p. 509. Salmant. d. loc. cum Valent. Pal. etc. quia ut
inquit, talis obligatio superaddita non meretur pretium cùm sit
in utilitatem tam mutuantis quam mutuarii, qui implendo
exoneratur ab obligatione, quam iam habebat. Addam, si ex sen-
tentia omnium potest deduci in pactum mutui, ut alter desistat
ab injuria inferenda homini; tanto magis ab injuria inferenda
Deo. His non obstantibus, huic secundæ sententiæ, pace tantorum
Doctorum, nunquam volui acquiescere, quia omne onus quod
imponitur mutuario ex pacto, tenetur ipse præstare ex justitia,
et ideo evadit quidem pretio æstimabile; ita ut si post tale pactum
Medicus ille non medeat, Advocatus non patrocinetur, tenebitur
utique ex justitia compensare damnum quod eveniet ex omissione
medelæ, vel patriciæ præstandi, ad quod damnum resarcendum
prius certe non erat obligatus. Quid ergo refert, quod pactum
impositum cedat, vel non, in utilitatem mutuarii, cùm usura
in hoc consistat, quod exigatur ex mutuo onus pretio æstimabile?
Et miror, cur Salm. qui loquentes de simonia cap. 1. n. 41. (et
ut diximus n. 59.) tanquam certum asseruerunt ex D. Thom.
simoniæ committere qui dat aliquid alicui cum obligatione
præstandi aliquod opus spirituale, licet illud non sit in commodum
dantis, eo quod esset contractus onerosus; hic verò teneant non
esse usuram, similem imponere obligationem; cùm ex communi
axiomate dicatur: Quod in spiritualibus est simonia, in tempora-
libus est usura. Cæterum omnes rectè docent non inferre usuram

pactum solvendi id quod jam prius erat debitum ex justitia, vel tollendi injustas vexationes; quia tunc nihil exigitur pretio æstimabile, vel de quo mutuatarius premium petere potuisset; ita *Concina* p. 468. n. 1. *Tourn. tom. 1. p. 509 et alii.*

778. — Dubitatur 3. an possit deduci in pactum, ut mutuarius faciat injuriae condonationem, ad quam neque ex caritate tenebatur, sed poterat justè satisfactionem petere? Affirmant *Sot. Navar. et Sylo. apud Salm. c. 3. n. 57.* quia læsio tunc ratione amicitiae naturaliter condonari solet. Longè tamen probabilius et verius negant *Lugo d. 35. s. 8. n. 38. Laym. Bon. Pal. apud Salm. ibid.* quia adderetur obligatio vere pretio æstimabilis! *Lessius autem l. 2. c. 20. d. 7. et Salm. l. c. cum Trull. Serra, Prado, etc. adhærent secundæ sententiae, quando esset pactum justitiae; secus verò, si esset fœdus amicitiae, ut loquuntur, ex qua exigatur, ut alter libenter injuriam remittat; Sed bene advertunt, hoc palliatæ usuræ periculo non carere.*

779. — Dubitatur 4. an liceat pactum, ut mutuanti officium conferatur? Alii dicunt quòd, si hoc petatur ex justitia, esset quidem usura, et est communis cum *S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 3.* et aliis contra paucos *ap. Salm. c. 2. n. 38.* Secus verò si petatur ex amicitia, aut gratitudine; *Salm. autem ib. dicunt hoc practicè non posse admitti, nisi forte in aliquo casu raro. Sed ego absolute nunquam admittendum esse dico ex prop. 42 Innoc. XI ut supra allata, ubi ab usura excusabatur aliquid ultra sortem exigiri, tanquam ex gratitudine debitum.* Hinc officium sic recipiens, teneretur illud resignare ex justitia, vel premium officii in sortem computare, nisi mutuarius hoc nolle præsumatur; cum alias collatio jam valida existimetur. Vide *Less. l. 1. c. 20. n. 62. Lugo n. 42. Salm. num. 59.*

780. — Dubitatur 5. an liceat obligare mutuarium ad ea, quæ ex gratitudine tenebatur præstare, v. g. ut emat sibi necessaria à mutuante, suam domum locet, agrum cum justa mercede colat, etc. Omnino negandum cum *Bus. n. 12.* non solum si hæc exigantur ut debita ex justitia, sed etiam ut debita ex gratitudine, juxta eamdem prop. 42 ut diximus: *Salm. autem, c. 3. n. 271. dicunt, quòd simpliciter rogare mutuarium hæc libere præstanda ex amicitia, de se non esset illicitum; et in hoc videtur expressè consentire S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 3. ubi dicit: « Si verò munus ab obsequio vel à lingua non quasi ex obligatione exhibetur, sed ex benevolentia quæ sub æstimationem pecuniae non cadit, licet hoc accipere, exigere, et expectare. »* Hæc autem doctrina currit speculative loquendo, sed in praxi rectè dicunt *Salm. ioc. cit.* esse valde periculosam. Nec admittendum id quod ait *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 3.* licitum esse obligare mutuarium ad hæc præstanta, si obligatio imponatur non ut onus, sed ut conditio sine qua non daretur mutuum, quia, acceptata conditione, re ipsa jam onus imponitur, et mutuarius obligatur ad illud: quod nunquam licet ex *D. Th.*; vide *n. seq.*

781. — Si pactum autem sit remutuandi, *S. Th. 2. 2. q. 78.*

art. 2. ad 4. sic docet: « Licet simul mutuanti unum, aliquid aliud mutuum recipere: non autem licet eum obligare ad mutuum imposterum faciendum. » Licitum igitur est mutuarium obligare ad remutuandum eodem tempore mutui, quia potest ab altero petere officium amicitiae, quod ille à te postulat; modo illud non sit ipsi magis onerosum: Et sic pariter posses petere, ut eodem tempore domum tibi locet, frumentum vendat, etc. Secus autem, si obligares in futurum; ita cum *S. Th. Less. l. 2. c. 20. n. 53. et Salm. c. 3. n. 62 et 74. cum aliis, contra Bann. et Rodr. etc. n. 63.* qui excusant ab usura pactum adhuc in futurum remutuandi, sed improbabiliter.

782. — Dubitatur 6. an liceat pactum, ut reddatur res mutuata in eadem specie, et quantitate, quando creditur pluris valitura?

In hoc certum est 1. quòd licet, si æquæ dubium est, an valor rei sit augendus, vel minuendus: Vide *Less. l. 2. c. 20. n. 145.* Certum est 2. quòd, si rem servaturus eras usque ad tempus, quo ejus valorem augendum esse certò credas, potes petere, ut reddatur res in eadem quantitate, vel ejus incrementum, deducta tamen æstimatione periculi, vel expensarum in reservanda. Ita *Habert. tom. 4. p. 242. in fin. Concina, tom. 7. p. 471. n. 11.* item *Bon. Dic. Reb. etc. cum Salm. c. 3. n. 67.* Certum est 3. quòd licet mutuare vetus frumentum, ut reddatur novum, quod non creditur pluris valitum, nec melius vetere. Ita *Salm. ibid. cum Pal. Mol. Trull. etc. cum Bus. n. 11.*

Quæstio igitur est, an possis petere, ut tibi reddatur res, quam non es servaturus, in eadem quantitate, eo tempore, quo credis eam pluris valitum? Affirmant *Sot. et Mol. apud Less. d. c. 20. n. 154.* Et his adhæret *Busemb. h̄c infr. n. 18.* quia, ut dicunt, hæc est natura mutui, ut res in eadem quantitate reddatur, et quia per mutuarium stat ne res reddatur ante illud tempus. Sed docet *Less.* hanc sententiam tunc esse probabilem, cùm fuisset dubium, an premium foret augendum, vel an tu rem servasses (in quo casu etiam puto, rem valore jam auctam cum aliqua detractione reddendam esse, juxta predicti dubii æstimationem, ne quid ex mutuo lucreris: posito quòd non fuisses certò rem servaturus); nam alioqui rectè dicit *Less.* non videre, quo jure possis æqualem mensuram recipere. *Salm. autem num. 70. cum Bon. Azor. et Trull.* prædictam sententiam approbant, si ex vi pacti attendarunt tantum ad rei substantiam præcisa consideratione valoris, et incrementi. Sed hec præcilio non video quomodo licite posset fieri, quando res non foret servanda pro tempore redditionis, et certò, vel probabilius pluris valitura creditur; premium enim rei de se necessariò semper pertinet ad rei substantiam.

Certum autem puto è converso cum *Salm. n. 76.* quòd, si certò, vel probabilius res tempore restitutionis censeatur minus valitura, poteris majorem mensuram petere, ut te serves indemnum.

Hæc dubia tamen locum habent, quando cogitatur, et creditur res pluris valitura; si verò bona fide nulla habeatur considera-

tio de incremento, vel decremento rei; bene potes pacisci, ut res in eadem quantitate tibi reddatur. Ita *Less. c. 20. n. 149.* *P. Conc. l. c. ac Laym. etc. cum Salm. n. 72.* Hoc tamen non dici posse de motuo pecuniae, tenent *Salm. n. 73. cum Sa, Pal. Trull. Tol. etc.* quia in pecunia principaliter attenditur valor. Sed *Azorius, Nao. et alii apud eosd. Salm. n. 72. in fine cum Busemb. infra n. 17.* aiunt bene valere pactum, ut reddatar pecunia in eadem specie, et numero monetarum, quando nullum cogitatur, nec intenditur incrementum, et sic expressè sit conventum: Horumque sententia est mihi probabilior, saltem si commune sit periculum incrementi, vel decrementi, ut sentit *P. Concinna tom. 7. p. 473. n. 14.* Pactum autem reddendi pecuniam in alia specie, quam traditur, omnino usurarium est, quia imponitur onus pretio aestimabile, ut dicunt *Salm. c. 3. n. 74; Concinna l. c. et alii communiter.* Usque adhuc de pactis, circa quæ bene advertit *Anacl. de Us. q. 4. in fine cum aliis communiter, quod contractus in aliqua Religione usitatus, et à viris probis celebrari solitus, non est facile dāmandus.* Sed procedamus ad alias quæstiones, quæ supersunt.

783. — **Quæstio VI.** Utrum usurarius acquirat dominium lucri usurarii? Affirmant *Lugo D. 25. n. 206. ac Scot. Sa, Nao. etc. apud Salm. c. 3. n. 106.* quia mutuatarius, quamvis coacte det, et ideo usurarius teneatur ad restitutionem, dat tamen liberè, et transfert dominium; sicut transfert qui metu coactus rem vendit. Sed oppositum tenendum cum *S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. et communi cum Salm. c. 3. n. 107. Conc. tom. 7. p. 534. n. 4. Tourn. tom. 1. p. 514.* Et ratio est quia contractus usurarius est omni jure nullus; Nuda autem traditio rei dominium non transfert; ut habetur in *I. Nunquam, ff. de Acquirendo rerum dominio.*

784. — Circa fructus autem acquisitos per usuras acceptas, docet *ibid. S. Thom.* quod, si percepti sint ex re usu consumptibili, tunc restituuntur non debent, quia sunt fructus industriae; Secus, si percepti sint ex re non usu consumptibili, putâ ex domo, agro, « quia (verba *D. Thomæ*) sunt fructus rerum, quarum alias » est dominus, et ideo ei debentur. » Et hoc valet, etiamsi usurarius fructus non percipiat, si alias dominus perceperisset. Quid de fructibus, quos dominus non fuisset percepturus, sed usurarius percepit? *Lugo D. 25. s. 11. n. 209.* dicit non esse restituendos, quia ex sua sententia usurarius dominium usurarum acquirit, et tantum tenetur mutuatarium indemnum servare. Sed nos contrarium in nostra sententia ut supra, dicendum putamus cum *Salm. n. 313. Tournely l. c. et Conc. n. 5.*

785. **Quæstio VII.** Utrum dans consilium pro usuris, ut præbens pecuniam usurario, ut mutuet, teneatur ad restitutionem? Negant *Lugo D. 25. n. 217. et Sa, Tol. Sylo. Med. etc. apud Salm. c. 3. n. 115.* quia hi non sunt causa efficacis damni, cum possit postea debitor solutionem usurarum negare. Sed respectu hujus rationis longe probabilius (saltem, dico quoad suadentem

usuras teneri) affirmat *Bus. hic cum Less. l. 2. c. 20. n. 178. Lugo D. 25. n. 116. Salm. ib. cum Pal. Bon. Trull. etc.* quia vere ipse tunc est causa injusti contractus; et licet debitor posset non solvere, si tamen solvat ex causa sua injuste solvet. Commune autem est *ib.* quod non peccat, nec ad restitutionem tenetur, qui in gratiam mutuatarii illa faceret; et ideo ex alia ratione prima sententia est satis probabilis, quia rationabiliter in illis mutuatariis præsumuntur consentientes, ut ait *Lugo l. c.* Quoad eum autem qui tradit pecuniam usurario, aiunt *Conc. tom. 7. p. 534. n. 7. Less. c. 20. n. 178. et Salm. l. c. cum Bon. Trull. etc.* pecare et teneri ad restitutionem; quia proxime cooperatur ad damnum mutuatarii. Sed *Lugo eod. n. 116.* recte excipit ob eamdem rationem, nisi præstet pecuniam in gratiam mutuatarii. Vel nisi, addendum dico, non posset ipse pecuniam tradens eam negare sine damno superioris ordinis, quam esset mutuatarii damnum, juxta dicta *n. 571. v. Secunda.*

786. — **Quæstio VIII.** An peccet, et teneatur ad restitutionem deponens pecuniam apud eum, quem scit abusurum ad usuras? Respondet *Less. l. 2. c. 20. D. 21. et Salm. c. 3. n. 116. cum Pal. Lug. Bon. et Trull.* quod is peccaret utique contra caritatem, si usurarius non haberet alias, unde usuras exerceret: Sed non teneretur ad restitutionem, quia in hoc injuriam non irrogaret mutuatarii. Teneri tamen sentit *P. Conc. tom. 7. p. 535. n. 8. ex D. Thoma 2. 2. q. 78. art. 4. ad 3.* ubi dicit: « Quod si quis » committeret pecuniam suam usurario non habentem alias unde » usuras exerceret, vel hac intentione committeret, ut inde copio- » sius per usuram lucraretur, daret materiam peccandi, unde et » ipse esset particeps culpæ. » Unde si talis deponens est particeps culpæ, non erit quidem particeps alterius culpæ quam injus- » tice, quam perpetrat mutuator. Sed hoc non obstante, verius mihi dicendum videtur, quod deponens non teneatur ad restitu- » tionem: sua enim actio non est injuriosa, sed potius gratiosa mu- » tuatario, cùm hic potius gratiam habeat, quam ægre ferat depo- » sitionem pecuniae, ut in necessitate sibi providere possit. Posito ergo quod mutuatarius in hoc non sit invitus, deponens, licet sit particeps iniustitiae, quatenus lædit virtutem justitiae in generali, juxta sententiam quam tenuimus in *Tract. de Carit. l. 2. n. 45.* **v. Tertia,** ubi diximus præbentem occasionem peccandi, non solum lædere caritatem, sed etiam virtutem, ad quam lædandum proximum inducit; non tenetur tamen ad restitutionem, quia non lædit justitiam in particulari, nempe peculiare jus alterius, nec ei injuriam irrogat, cùm ille respectu deponentis non sit invitus. Et sic intelligi potest *S. Th.*

787. — **Questio IX.** An Principes, Judices, et Advocati, qui sunt causa, ut usurae solvantur, teneantur ad restitutionem? Respondetur teneri: sicut tenentur etiam illi, qui non excludunt à suis locis usurarios: Imò excommunicantur ipso facto in *Clem. Ex gravi, de Usuris;* nisi tamen ob bonum publicum hoc permittere expediret. Ita *Less. n. 179. Salm. c. 3. n. 117. cum Pal. etc.*

788. — Quæstio X. An si usurarius sit tibi debitor, possis tu licet exigere usuras, quas ille tibi assignat exigendas a mutuari? Negat: atque si exigis, teneris ad restitutionem; modò tamen tibi constet illud debitum esse pro usuris, *Salmant.* c. 3. n. 118.

789. — Quæstio XI. An peccent famuli cooperantes dominis usurarii? Certum est, quod famuli minus principales, qui tantum scribunt, enumerant pecunias, deferunt pignus, et similia, non tenentur ad restitutionem, nec peccant. Ita *Salm.* c. 5. n. 118. *Croix* l. 2. num. 268. *Tamb.* Dec. l. 5. c. 1. §. 4. n. 49. et *Bus.* circa fin. hujus dubii. Dubium est de iis, qui exigunt usuras, et ad solutionem cogunt, an teneantur ad restitutionem? *Sa.*, *Syl.* *Tabien.* *Vega apud Salm.* *ibid.* licet dicant peccare, excusant tamen à restitutione, quia isti non sunt verè causa exactionis, vel tantum sunt materialis, et remota; *Salm.* autem ib. cum *Pal.* *Val.* *Med.* *Salm.* etc. putant teneri, cum verè sint causæ injustæ proxime cooperantes: Et hoc videtur probabilius cum *Tamb.* eod. loc. si ipsi cooperantur in re ingrata debitoribus, prout esset, si cogerent eos ad solutionem, subscriberent apodixas: Secus, si in re illis non ingrata, nempe si eos hortarentur simpliciter ad solutionem, vel exigerent usuras sine coactione; quia in hoc debitores non censentur inviti. Sed non excusarem exigentem à peccato cooperationis ratione solius famulatus.

790. — Quæstio XII. An hæredes Usurarii, vel alterius debitoris teneantur ad restitutionem in solidum? Distinguendum: Si debita sint hypothecaria ex contractu, communis est sententia, omnes in solidum teneri. Dubium est, si debita sint personalia defuncti ex delicto: Adhuc teneri in solidum docent Canonistæ cum *Syl.* *Salas*, *Lopez*, *Major*, etc. apud *Continuat.* *Tournely* tom. 1. pag. 518. Idque arguant ex c. *Tua nos.* 9. de *Usur.* ubi dicitur: « Filii ad restituendas usuras ea sunt distinctione cogendi, » qua Parentes sui. » Sed satis probabiliter *Tourn.* l. c. cum *Azor.* *Cajet.* *Tol.* *Bon.* *Bann.* *Med.* *Habert.* *Pontas.* *Samboo.* etc. dicit hos hæredes teneri solum pro rata, nisi ipsi delicto defuncti cooperati fuerint: Et probatur ex l. 1. c. de *delictis defunct.* l. 4. tit. 17. ubi dicitur: « Post litis contestationem, eo quia vim (seu » damnum) fecit defuncto, successores ejus in solidum, alioquin » in quantum ad eos pervenit, conveniri juris absolutissimi est. » Rationem dat *Cajetanus* respondens ad *textum Tua nos.* supra oppositum, et dicit: « Filii tenentur sicut et Pater obligatione scil. personali suorum bonorum: Sed in hoc est differentia quod Pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem; quilibet tamen hæres (scil. filius) est pars illius personæ, et consequenter partem tantum obligationis subiit. »

Quæstio XIII. Hic etiam pertineret quærere, an licitum sit petere mutuum ab usurario, et illas ei offerre? Sed de hac satis dictum est supra de *Caritate* l. 2. n. 47. v. Secunda; et n. 77. v. 4. Licitum.

791. — « 11. Mutuare frumentum vetus cum obligatione, ut

» restituatur novum (præsertim certo tempore) est usura, si » mutuans sciat novum fore melius, et majoris pretii, *Sylvest.* » *Nap.* *Trull.* d. 15. n. 11.

« 12. Est usura ex communi sententia, si des mutuum ut » postea mutuarius ex debito civili obligetur tibi rursus mu- » tuare, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, » aut operas suas locare: quia talis obligatio est res pretio æsti- » mabilis, cum privet mutuatarium potestate alibi emendi, et » locandi operas, *Less.* l. 1. c. 20. d. 8. *Card.* *Lugo* d. 25. n. 46. » Vide *Laym.* l. 3. t. 4. c. 16. n. 3. *Bon.* l. c. p. 3.

« 13. Usura est, mutuare Principi, vel Reip. eo pacto, ut in- » terim, dum non solvitur, sis liber à tributis vel oneribus justis » solvendis. *Salas*, *C.* *Lugo* n. 64. ex communi.

« 14. Item mutuare ea lege, ut mutuarius eam pecuniam » exigat à debitor mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod » addo quia, si sponte onus illud suscipiat, eo quod facile possit » obtainere, non erit usura. *ib.* et *Bon.* l. c.

« 15. Item, si frumentum, quod alibi habes, des mutuum, obli- » gando, ut tibi reddatur hic, vel alibi (cum majoribus sumptibus, » vel laboribus) plus valet, *ibid.*

« 16. — Usura etiam est, obligare mutuatarium, ut partem » mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget, *ibid.*

« 17. In mutuo pecuniariorum, nisi aliter conventum sit, si quis » det mutuo, v. g. 100 florenos, non potest exigere plus quam » eorum pretium, et valor tunc fuerit. Unde, si eorum valor tunc » augeatur, non potest repetere 100, quia recipere aliquid supra » sortem. Quod si valor decrescat, debet mutuarius reddere » plus quam 100, quia alias non restitueret ad æqualitatem. *Vid.* » *Less.* l. 2. c. 20. n. 149. *Laym.* l. 3. t. 4. cap. 16. *Bon.* l. c. » p. 3. * (Vide n. 782. vers. *Hæc dubia.*) *

« 18. In mutuo tamen aliarum rerum, ut vini, tritici, etc. aliter » se res habet, quia, si quis v. gr. mutuet alteri 10 modios tritici, » sive pretium crescat, sive non, potest repetere 10. Ratio dispa- » ritatis est, quia in pecunia non spectatur ordinariæ (nisi aliter » conventum sit ob certas, et licitas causas) nisi valor, sive pre- » tum. Unde non debet restituiri nisi pretium æquale. At vero » in frumentis, etc. spectatur ipsa materia, quia non petitur mu- » tuum frumentum propter pretium frumenti, sed propter ipsum » corpus, et substantiam: ergo, etsi crescat pretium illius, potest » repetere tot mensuras, quot dedit mutuo. Interim tamen qui- » dam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta. » V. *Laym.* l. c. num. 14. et *Bon.* l. c. * (Vide dicta n. 782.) *

792. — Quæres: Quæ obligatio, et pœna sit usuriariorum, » et cooperantium?

« Resp. 1. Usurarius etiam non manifestus, ac hæres tenen- » tur restituere: imò etiam omnes ii, qui ex parte usurarii coo- » perantur efficaciter: v. gr. judices, domini temporales, notariorum, » famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutua- » tarios ad solutionem usurarum. Dixi (positive, seu efficaciter)